

**Коломийський індустріально-педагогічний фаховий коледж
Циклова комісія психолого-педагогічних дисциплін**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора з навчальної
роботи Мороз О.В.
« 01 » 09 2023 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Організація та методика виховної і гурткової роботи**

для студентів освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр»

за освітньо-професійними програмами:

Трудове навчання та технології

за спеціальністю 014 Середня освіта (трудове навчання та технології);

за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Робоча програма навчальної дисципліни «Організація та методика виховної і гурткової роботи» для студентів освітньо-професійного ступеня «Фаховий молодший бакалавр» за освітньо-професійними програмами:

-Трудове навчання та технології за спеціальністю 014 Середня освіта (трудове навчання та технології);
за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Розробники: Федоранчак Уляна Ярославівна – викладач психолого-педагогічних дисциплін, викладач II категорії

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін

Протокол №1 від 31.08.2023р.

Голова циклової комісії

Левицька Н.Г.

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників		Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	
		III -IV семестр	
Загальний обсяг навчальної дисципліни	кредитів ЄКТС	3	
	годин	90 год	
Загальна кількість аудиторних годин		50	
з т.ч.:- лекції		35	
- практичні		-	
- семінарські		15	
- лабораторні		-	
Самостійна робота, год.		40	
Контрольна робота		5	
Консультації			
Курсова робота/проект		-	
Форма підсумкового контролю		Залік	

2. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Організація методика виховної роботи» є формування у студентів знань, умінь і навичок виховної роботи, забезпечення їхнього особистісного розвитку як майбутніх майстрів виробничого навчання , суб'єктів виховної діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- оволодіння методами педагогічної діагностики;
- формування вмінь організації виховної роботи;
- опанування вміннями проведення колективних творчих справ;
- формування вмінь організації взаємодії заклад-батьки-учні;
- формування вмінь профілактики та корекції важковиховуваності учнів;
- розвиток умінь попередження і розв'язання конфліктних ситуацій;
- оволодіння прийомами педагогічного впливу.

Компетентності

Загальні компетентності:

- здатність до виховної діяльності;
- здатність до розуміння сучасних тенденцій у виховному процесі;
- здатність до використання виховного потенціалу освітнього середовища;

Фахові компетентності:

- здатність до врахування індивідуально-психологічних та вікових особливостей учнів у виховній роботі;
- здатність до використання методів виховання у взаємодії з учнем, групою дітей, учнівським колективом;
- здатність прогнозувати етапи виховного процесу;
- здатність реалізовувати функціональні обов'язки майстра виробничого навчання.

Програмні результати навчання:

- використовувати методики вивчення вихованості учнів та учнівського колективу;
- врахування у виховній роботі рівень розвитку, індивідуально-психологічні та вікові особливості учнів;
- відбирати і застосовувати оптимальні методи виховання;
- встановлювати педагогічно доцільні взаєностосунки з учнями;
- організовувати діяльність учнів та учнівського колективу;
- здійснювати корекцію поведінки та особистості важковиховуваних учнів;
- попереджати конфліктні ситуації в навчально-виховному процесі та знаходити оптимальні варіанти їх вирішення;
- показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне та самокритичне мислення;
- засвоювати нову фахову інформацію, оцінювати і представляти власний досвід, аналізувати й застосовувати досвід колег;
- демонструвати готовність до зміцнення особистого та громадського здоров'я шляхом використання рухової активності людини та інших чинників здорового способу життя, проведення роз'яснювальної роботи серед різних груп населення;
- знати та розуміти сутність, принципи, методи, форми і організацію процесу навчання і виховання людини.

3.Програма навчальної дисципліни

Розділ I. Загальна характеристика мети та сучасних проблем виховання.

Розділ II. Виховання учнівського колективу.

Розділ III. Організація виховної роботи в загальношкільному закладі освіти.

Розділ IV. Виховна діяльність позашкільних навчальних закладів.

Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		Лекції	Практичні	Семінарські	Лабораторні	Самост. робота
1	2	3	4	5	6	7
Розділ I. Загальна характеристика мети та сучасних проблем виховання.						
Тема 1. Мета і завдання курсу «Методика виховної і гурткової роботи»	2	2				
Тема 2. Напрями впливу засобів масової інформації на сучасну молодь.	2					2
Тема 3. Зміст процесу виховання.	2	2				
Тема 4. Зміст процесу виховання у зарубіжній школі.	2					2
Тема 5. Вимоги до особистості педагога як до вчителя.	2	2				
Тема 6. Спілкування – провідний чинник вихованості особистості.	2	2				
Тема 7. Позитивні і негативні стереотипи педагогічного спілкування у сучасній школі.	2					2
Тема 8. Способи вдосконалення педагогічного спілкування.	2					2
Семінарське заняття	2			2		

Тема 9. Провідні принципи виховання.	2	2				
Тема 10. Поняття методу та прийому виховання.	2	2				
Тема 11. Класифікація методів виховання. Умови оптимального вибору і ефективного застосування методу виховання.	2					2
Тема 12. Основні напрями виховної роботи.	2	2				
Тема 13. Мета і завдання національно-патріотичного виховання.	2					2
Тема 14. Громадянське виховання умова сучасної освіти.	2					2
Семінарське заняття	3			3		
Розділ II. Виховання учнівського колективу.						
Тема 15. Зміст роботи класного керівника.	2	2				
Тема 16. Психологічні особливості підліткового віку.	2					2
Тема 17. Шляхи ефективної взаємодії керівника з учнівським колективом.	2					2
Тема 18. Структура і принципи формування колективу.	2	2				
Тема 19. Формування в учнів гуманних рис особистості.	2					2
Тема 20. Особливості функціонування учнівського колективу.	2					2
Тема 21. Розвиток пізнавальних інтересів колективу.	2					2
Семінарське заняття	2			2		
Розділ III. Організація виховної роботи в загальноосвітньому закладі освіти.						
Тема 22. Планування виховної роботи у закладах освіти.	2	2				
Тема 23. Основні завдання виховної роботи.	2					2

Тема 24. Специфіка масової групової та індивідуальної форми роботи.(КТС)	2	2				
Семінарське заняття	2			2		
Тема 25. Планування і проведення виховних годин.	2	2				
Тема 26. Календар знаменних дат.	2					2
Тема 27. Технологія і проведення виховного заходу.	2	2				
Тема 28. Аналіз основних етапів виховного заходу.	2					2
Тема 29. Методика проведення ігор, екскурсій, тренінгів.	1	1				
Тема 30. Значення виховних заходів та колективних творчих справ у роботі з підлітками.	2					2
Семінарське заняття	4			4		
Розділ IV. Виховна діяльність позашкільних навчальних закладів.						
Тема 31. Виховна справа як визначальний компонент у діяльності позашкільного навчального закладу.	2	2				
Тема 32. Провідні принципи функціонування позашкільних навчальних закладів.	2					2
Тема 33. Організація самовиховання учнів.	2					2
Тема 40. Планування гуртка.	2	2				
Тема 41. Різновиди гурткової роботи.	2					2
Тема 42. План - конспект гуртка. Добірка документації для гурткової роботи.	2	2				
Тема 43. Історія становлення позашкільних організацій в Україні.	2					2
Семінарське заняття	2			2		
Всього	90	35		15		40

4.Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна
1.	Тема 1. Мета і завдання курсу «Методика виховної і гурткової роботи»	2
2.	Тема 3. Зміст процесу виховання.	2
3.	Тема 5. Вимоги до особистості педагога як до вчителя.	2
4.	Тема 6. Спілкування – провідний чинник вихованості особистості.	2
5.	Тема 9. Провідні принципи виховання.	2
6.	Тема 10. Поняття методу та прийому виховання.	2
7.	Тема 12. Основні напрями виховної роботи.	2
8.	Тема 15. Зміст роботи класного керівника.	2
9.	Тема 18. Структура і принципи формування колективу.	2
10.	Тема 22. Планування виховної роботи у закладах освіти.	2
11.	Тема 24. Специфіка масової групової та індивідуальної форми роботи. (КТС)	2
12.	Тема 25. Планування і проведення виховних годин.	2
13.	Тема 27. Технологія і проведення виховного заходу.	2
14.	Тема 29. Методика проведення ігор, екскурсій, тренінгів.	1
15.	Тема 31. Виховна справа як визначальний компонент у діяльності позашкільного навчального закладу.	2
16.	Тема 40. Планування гуртка.	2
17.	Тема 42. План - конспект гуртка. Добірка документації для гурткової роботи.	2
	Всього	35

5.Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1.	Тема 2. Напрями впливу засобів масової інформації на сучасну молодь.	2
2.	Тема 4. Зміст процесу виховання у зарубіжній школі.	2
3.	Тема 7. Позитивні і негативні стереотипи педагогічного спілкування у сучасній школі.	2
4.	Тема 8. Способи вдосконалення педагогічного спілкування.	2
5.	Тема 11. Класифікація методів виховання. Умови оптимального вибору і ефективного застосування методу виховання.	4
6.	Тема 13. Мета і завдання національно-патріотичного виховання.	2
7.	Тема 14. Громадянське виховання – основа виховного процесу.	2
8.	Тема 16. Психологічні особливості підліткового віку.	2
9.	Тема 17. Шляхи ефективної взаємодії керівника з учнівським колективом.	2
10.	Тема 19. Формування в учнів гуманних рис особистості.	2
11.	Тема 20. Розвиток пізнавальних інтересів колективу.	2
12.	Тема 21. Особливості функціонування учнівського колективу.	2
13.	Тема 23. Основні завдання виховної роботи.	2
14.	Тема 26. Календар знаменних дат.	2
15.	Тема 28. Аналіз основних етапів виховного заходу.	2
16.	Тема 30. Значення виховних заходів та колективних творчих справ у роботі з підлітками.	2
17.	Тема 32. Провідні принципи функціонування позашкільних навчальних закладів.	2
18.	Тема 33. Організація самовиховання учнів.	2

19.	Тема 41.Різновиди гурткової роботи.	2
20.	Тема 43. Історія становлення позашкільних організацій в Україні.	2
	Всього	40

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1.	Тема 1. Мета і завдання курсу «Організація і методика виховної роботи». Тема 3. Зміст процесу виховання. Тема 9. Спілкування – провідний чинник вихованості особистості.	2
2.	Тема 11. Провідні принципи виховання. Тема 12. Поняття методу і прийому виховання. Тема 14. Основні напрями виховання.	3
3.	Тема 17. Зміст роботи класного керівника. Тема 21. Структура і принципи формування колективу.	2
4.	Тема 25. Зміст виховної роботи в закладі. Тема 27. Специфіка індивідуальної, групової та масової форми виховної роботи.(КТС)	2
5.	Тема 25. Планування і проведення виховних годин. Тема 27. Технологія і проведення виховного заходу. Тема 29. Методика проведення ігор, екскурсій, тренінгів.	4
6.	Тема 31. Виховна справа як визначальний компонент у діяльності позашкільного навчального закладу. Тема 40. Планування гуртка. Тема 42. План - конспект гуртка. Добірка документації для гурткової роботи.	2
	Всього	15

7.Теми практичних занять

Навчальною програмою непередбачено.

8.Теми лабораторних занять

Навчальною програмою не передбачено

9.Методи контролю.

Бесіда, лекція, дискусія, педагогічне моделювання, тренінг, рольові ігри, виконання творчих завдань, тести, реферати, презентації.

10.Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Критерії оцінювання теоретичного матеріалу

4-бальна шкала оцінювання	Критерії оцінювання
«незадовільно»	Студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.
«задовільно»	Студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в рекомендованій літературі, але не переконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань. Відповідаючи на питання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх з майбутньою діяльністю.
«добре»	Студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його. Має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту, або при аналізі практичного.

«відмінно»	Студент міцно засвоїв теоретичних матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури. Логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем. демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.
-------------------	--

Система оцінювання виконання тестових завдань

Загальні критерії оцінювання тестових завдань:

- більше 90% правильних відповідей – «відмінно»;
- 76-90% правильних відповідей – «добре»;
- 60-75% правильних відповідей – «задовільно»;
- менше 50% правильних відповідей – «незадовільно»

Залік

1. Процес виховання - це ...
2. Від яких чинників залежить процес виховання.
3. Процес виховання є комплексним ...
4. Чому процесу виховання притаманна віддаленість?
5. Програма вивчення учня.
6. Методика вивчення учня.
7. План складання характеристик.
8. Методика вивчення учнівського колективу.
9. Від яких чинників залежить процес виховання.
10. Мета національного виховання.
11. Поняття національного виховання.
12. Моральне виховання – це...
13. Етапи формування національного виховання.
14. Перелічіть основні методи морального виховання.
15. Шляхи і умови забезпечення ефективності процесу морального виховання.
16. Правове виховання – це...
17. Мета правового виховання.
18. Розумове виховання – це ...

19. Мета розумового виховання.
20. Гурток – це...
21. Найбільш характерні недоліки заняття гуртка.
22. Методи розвитку творчих здібностей.
23. Які є принципи, опишіть кожен зокрема.
24. Ігри нового типу.
25. Вимоги до сучасного гурткового заняття.
26. Структура гурткового заняття.
27. Форми заняття гуртка.
28. Система діяльності педагога у підготовці та проведенні заняття.
29. Форми роботи керівників гуртка.
30. Поради керівникам гуртка.
31. Екскурсія – це ...
32. Мета екскурсій.
33. Організація і проведення екскурсій.
34. Які вимоги ставлять до проведення екскурсій.
35. Які чинники враховують пр. створенні презентацій.
36. Рекомендації для створення презентацій.
37. Загальнопедагогічні вимоги до побудови гурткового заняття.
38. Критерії оцінювання заняття.
39. Алгоритм організації проведення заняття.
40. Психологічні вимоги до побудови сучасного гурткового заняття.
41. Навчальна мета гуртка.
42. Охарактеризуйте дослідницький метод.

Контрольна робота.

Варіант 1

1. Програма вивчення учнів.
2. Методика вивчення учнів.
3. Розробити анкету з метою вивчення психологічного комфорту в класі.

Варіант 2

1. План складання характеристики групи.
2. Методика вивчення учнівського колективу.
3. Скласти тести вивчення особистості учня.

Варіант 3

1. Процес виховання – це...
2. Від яких чинників залежить процес виховання.
3. Вислів А.Макаренка про виховання людини(описати)

Варіант 4

1. Процес виховання є комплексним ...
2. Чому процесу виховання притаманна віддаленість?

3. В.Сухомлинський проблема всебічного розвитку особистості (описати)

Варіант 5

1. Мета національно-патріотичного виховання.
2. Поняття національного виховання.
3. Народна педагогіка про мету виховання.

Варіант 6

1. Моральне виховання – це...
2. Етапи формування національної свідомості й самосвідомості.
3. Праця Макаренка про моральне виховання (описати)

Варіант 7

1. Перелічіть основні методи морального виховання.
2. Шляхи і умови забезпечення ефективності процесу морального виховання.
3. Підготувати виступ для батьків на тему «Проблеми сімейного виховання»

Варіант 8

1. Правове виховання – це...
2. Мета правового виховання.
3. Скласти виховну годину на тему «Виховання у школярів правової відповідальності»

Варіант 9

1. Розумове виховання – це...
2. Мета розумового виховання.
3. Скласти інтелектуальну гру (брейн-ринг) для розвитку розумових особливостей учнів.

Варіант 10

1. Гурток –це...
2. Найбільш характерні недоліки заняття гуртка.
3. Опишіть хід заняття гуртка.

Варіант 11

1. Методи розвитку творчих здібностей учнів.
2. Які є принципи опишіть кожен зокрема.
3. Розробити добірку конкурсів для виховної роботи під час дозвілля учнів.

Варіант 12

1. Напрямки гурткової роботи.
2. Ігри нового типу.
3. Скласти цікаву гру для згуртування колективу.

Варіант 13

1. Вимоги до сучасного заняття опишіть їх.
2. Структура гурткового заняття.
3. Скласти план-конспект заняття на довільну тему.

Варіант 14

1. Форми заняття гуртка.

2. Обладнання та матеріали для гуртка (будь якого)
3. Скласти план-конспект заняття гуртка на довільну тему.

Варіант 15

1. Основні вимоги до сучасного гуртка.
2. Система діяльності педагога у підготовці та проведенні заняття.
3. За якими принципами готують гурткове заняття.

Варіант 16

1. Форми роботи керівників гуртка.
2. Поради керівникам гуртків при підготовці до заняття.
3. В якому приміщенні повинні проводити гурткове заняття?

Варіант 17

1. Екскурсія – це..., чому вони сприяють?
2. Мета екскурсії – це...
3. Скласти план – конспект екскурсії на будь яку тему.

Варіант 18

1. Організація і проведення екскурсії.
2. Які вимог ставлять до проведення екскурсій?
3. Шаблон конспекту екскурсії.

Варіант 19

1. Які чинники враховують при створенні презентації.
2. Рекомендації для створення презентацій.
3. Скласти план – оформлення виставки гурткових робіт.

Варіант 20

1. Загальнопедагогічні вимоги до побудови сучасного гурткового заняття.
2. Критерії оцінювання заняття.
3. Алгоритм організації та проведення заняття.

Варіант 21

1. Психологічні вимоги до побудови сучасного гурткового заняття.
2. Поради керівникам гуртків.
3. Навчальна мета гуртка.

11. Методичне забезпечення

1. Робоча програма.
2. Лекції.
3. Пакет самостійного опрацювання.
4. Реферати.
5. Презентації.
6. Лекції.
7. Вправи на формування вмій та навичок спілкування.
8. Навчально – педагогічна гра.
9. Розв'язання педагогічних задач і ситуацій.

12. Рекомендована література

Базова

1. М.М. Фіцула. Педагогіка посібник, Київ видавничий центр «Академія» 2000р.
2. А.І. кузьмінський. В.Л. Омеляненко. Педагогіка підручник, Київ «Знання» 2007р.
3. М.М. Фіцула. Педагогіка навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів. Тернопіль «Навчальна книга – Богдан» 2008р.
4. А.С. Нікуліна Р.М. Шацька. Педагогічні технології, навчально – методичний посібник . Донецьк 2004р.
5. С. Г. Карпенчук. Теорія і методика виховання. Київ «Вища школа» 2005р.
6. Н.В. Кочанова. Організація виховної роботи. ТОВ Видавництво «Ранок» 2008р.
7. Г. Ващенко. Виховання волі і характеру. Видавниче товариство 1.
8. В.В. Лаппо, О.І. Поясик. Методика виховної роботи, навчальний посібник. Івано-Франківськ «НАІР» 2012р.
9. В.В. Лаппо. Методика виховної роботи в літніх оздоровчих таборах, навчальний посібник. Івано-Франківськ «НАІР» 2012р.
10. З.І. Єрмакова. Виховна година і особистість учня: теорія і практика, навчально-методичний посібник. Донецьк 2004р.
11. Н.Г. Торба. Виховання в процесі організації позакласних колективних творчих справ, навчально-методичний посібник. Донецьк 2004р.
12. П.Г. Катунін. Позакласний час, журнал. Київ видавництво «Київська правда» 2016р.
13. С. Копач, І. Стеценко. Національно-патріотичне виховання. Київ «Редакція газет з управління освітою» 2014р.

Допоміжна

1. І.Д. Бех. Особистісно зорієнтоване виховання, науково-методичний посібник. К.ІЗМН 1998р.
2. М.Д. Бойправ. Психологія виховання та самовиховання, навчально-методичний посібник. Ніжин, видавництво НДУ ім. Гоголя 2007.
3. Г.Г. Ващенко. Виховний ідеал. Підручник для педагогів, виховників, батьків. Камула 2006р.
4. О.В. Бабак. Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління. Либідь 2003р.
5. С.У. Гончаренко. Український педагогічний словник. Либідь 1997р.
6. О.В. Безпалько. Зміст і методика позакласної виховної роботи за інтересами. Київ 1993р.
7. В.В. Олійник. Інноваційні пошуки в сучасній освіті. Посібник. Логос 2004р.
8. В.О. Киричук. Технологія діяльності класного керівника з учнівським колективом. Ковель 2000р
9. В.І. Лозова. Теоретичні основи виховання і навчання. Навчальний посібник. ОВС 2002р.
10. Методика виховної роботи у літніх оздоровчих таборах. Тернопіль ТДПУ 2002р.
11. Л.П. Омельчинко. Настільна книга класного керівника. «Основа» 2007р.
12. О.Є. Олексюк. Теорія виховання. Курс лекцій. Миколаїв 2007р.
13. П.М. Щербань. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах. Навчальний посібник. «Вища школа» 2004р.
14. П.М. Щербань. Пам'ятай ім'я своє. Заповіді сімейної педагогіки. Навчальний посібник для студентів. «Вища школа» 2002р.
15. В. О. Сухомлинський. Сто порад учителям. «Рад. школа» 1988р.
16. М.Г. Стельмахович. Українська народна педагогіка. Навчально-методичний посібник. 1997р.
17. О.І. Вишневецький. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. Львів 1996р.

Інформаційні ресурси.

1. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-pedagogichni-rekomendaci-schodo-provedennya-vihovnih-godin-v-pochatkovi-y-shkoli-157019.html>
2. <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-dla-provedenna-vihovnoi-godini-na-temu-narodni-roslini-simvoli-15282.html>
3. <https://studfile.net/preview/5512173/page:46/>